

บทที่ 5

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเรื่อง การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ภาคกลาง

นิลบล ทวีกุล^{1/} ณพษ์ วสยางกูร^{2/} ฉัตรชิวิน ดาวใหญ่^{3/} ไชยา บุญเลิศ^{4/}

ภาคกลางมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากเป็นอันดับ 3 ของประเทศ เนื่องจากพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่เป็นนาข้าว ดังนั้นจึงมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนาจำนวนมาก เนื่องจากเป็นพืชที่มีตลาดรองรับ เพราะผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ เป็นพืชอายุสั้นและใช้น้ำน้อยเหมาะสมกับการปลูกทดแทนนาปรัง ที่มีปัญหาผลผลิตล้นตลาด รวมถึงการที่รัฐมีนโยบายสนับสนุนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนา อย่างไรก็ตาม การผลิตอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน ประหยัดเวลา และทรัพยากร จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมทั้งด้านพันธุ์ การจัดการดิน ปุ๋ยและน้ำ การเขตกรรม การจัดการวัชพืช โรค และแมลงศัตรูพืช รวมถึงการเก็บเกี่ยว ดังนั้น จึงทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนาในบางพื้นที่ของจังหวัดนครสวรรค์ ชัยนาท และอุทัยธานี เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างเจ้าหน้าที่ของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5 เกษตรกร และผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการผลิต เพื่อนำไปสู่การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าวโพดหลังนาในพื้นที่ภาคกลางต่อไป

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จำนวน 10 รายใน อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ในเดือนเมษายน 2562 (ตารางที่ 13) พบว่าเกษตรกรปลูกข้าวโพดหลังนามาเป็นเวลา 3-6 ปี เนื่องจากขายผลผลิตได้ราคาดี และมีโครงการสนับสนุนการผลิตจากภาครัฐ เกษตรกรปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนาในพื้นที่ 3-70 ไร่/ราย พื้นที่ปลูกมีทั้งพื้นที่ราบลุ่มและที่ดอน ดินมีลักษณะทรายหรือร่วนทราย ดินเหนียว หรือร่วนเหนียว เกษตรกรจะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม โดยการไถพื้นที่นาหลังเก็บเกี่ยวข้าว 2 ครั้ง คือไถตะและไถพรวน หลังจากนั้นจึงปลูกโดยใช้เครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์พร้อมใส่ปุ๋ยรองพื้น ซึ่งมีผู้รับจ้างในพื้นที่ พันธุ์ข้าวโพดที่ใช้เป็นพันธุ์ผสมของบริษัทเอกชน เช่น 399 999 และ 789 เป็นต้น อัตราเมล็ดพันธุ์ใช้ 3-4 กิโลกรัม/ไร่ มีการคลุมเมล็ดพันธุ์ด้วยสารเคมีป้องกันและกำจัดเชื้อราสาเหตุโรค ราน้ำค้าง มีการให้น้ำตลอดฤดูการผลิต 4-6 ครั้ง โดยอาศัยน้ำบาดาล มีการใส่ปุ๋ยเคมี 2 ครั้งคือ รองพื้นพร้อมปลูก และใส่อีกครั้งที่อายุประมาณ 20-25 วัน ส่วนใหญ่เกษตรกรใช้ปุ๋ยสูตร 46-0-0 15-15-15 และ 16-20-0 อัตราการใส่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับอัตราแนะนำของกรมวิชาการเกษตร เกษตรกรบางรายใส่ปุ๋ยโดยการผสมใช้เอง การกำจัดวัชพืชส่วนใหญ่ใช้เครื่องจักรพรวนดินกลบปุ๋ยที่ใส่ครั้งที่ 2 ซึ่งจะเป็นการทำลายวัชพืชไปพร้อมกัน การเก็บเกี่ยวจะนับอายุตามคำแนะนำของแต่ละพันธุ์ โดยใช้รถเกี่ยวขนาดที่รับจ้างในพื้นที่ แล้วขนส่งเมล็ดไปจำหน่ายยังแหล่งรับซื้อในพื้นที่ โดยไม่มีการลดความชื้นหรือการจัดการหลังเก็บเกี่ยว

^{1/} ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการผลิตพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ภาคกลาง สวพ.5

^{2/} นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครสวรรค์

^{3/} นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ สวพ.5

^{4/} นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครสวรรค์

เกษตรกรได้ผลผลิตอยู่ระหว่าง 1,200–1,500 กิโลกรัม/ไร่ เฉลี่ย 1,330 กิโลกรัม/ไร่ ที่ความชื้นเมล็ด 23–34 เปอร์เซ็นต์ (เมื่อคำนวณที่ความชื้นเมล็ด 15 เปอร์เซ็นต์ ผลผลิตอยู่ระหว่าง 1,196–1,500 กิโลกรัม/ไร่ เฉลี่ย 1,327 กิโลกรัม/ไร่) ราคาขายผลผลิตอยู่ระหว่าง 6.3–7.0 บาท/กิโลกรัม ผลผลิตที่มีความชื้นสูงจะถูกตัดราคาซื้อลด ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรอยู่ระหว่าง 3,769–5,150 บาท/ไร่ เฉลี่ย 4,821 บาท/ไร่ โดยต้นทุนการผลิตที่สูงที่สุด 4 รายการ ได้แก่ ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่าน้ำและค่าจัดการโรคและแมลงศัตรูพืช ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรให้ความสำคัญในการวิจัยและพัฒนา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตข้าวโพดหลังนาในพื้นที่ภาคกลางต่อไป เกษตรกรมีกำไรจากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนา 2,639–5,357 บาท/ไร่ (ตารางที่ 14) เกษตรกรมีความพึงพอใจกับผลตอบแทน ประเด็นปัญหาที่เกษตรกรคิดว่าสำคัญในการผลิต ได้แก่ โรคและแมลงศัตรู เช่น โรคราน้ำค้าง และหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด

การสัมภาษณ์เกษตรกร อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท จำนวน 10 ราย สรุปได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวโพดหลังนาในช่วงที่มีโครงการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยปลูกมานาน 1-5 ปี พื้นที่ปลูก 4–46 ไร่/ราย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นาดอน เนื้อดินร่วนปนทราย บางแปลงเป็นที่ลุ่ม เนื้อดินเหนียวปนทราย โดยปลูกช่วงเดือนพฤศจิกายน – มกราคม ไถเตรียมดิน 2 – 3 ครั้ง ใช้เมล็ดพันธุ์ของบริษัทเอกชน อัตราเมล็ดพันธุ์ 3–4 กิโลกรัม/ไร่ ปลูกโดยใช้เครื่องหยอด ที่มีการรับจ้างในพื้นที่ การใส่ปุ๋ยส่วนใหญ่แบ่งใส่ 3 ครั้ง คือ พร้อมปลูก หลังออกที่อายุ 20-25 วัน และ 40-45 วัน โดยใช้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 พร้อมปลูก อัตรา 20-25 กิโลกรัม/ไร่ และ 46-0-0 หลังออกอีก 1-2 ครั้ง ๆ ละ 20-25 กิโลกรัม/ไร่ มีการใช้สารกำจัดวัชพืชทั้งก่อนและหลังออกเมื่อข้าวโพดอายุ 20-25 วัน ให้น้ำ 4-5 ครั้ง/รอบการผลิต โดยให้น้ำเมื่อสังเกตเห็นต้นข้าวโพดเริ่มแสดงอาการเหี่ยวในช่วงบ่าย และเก็บเกี่ยวตามอายุของพันธุ์ โดยใช้เครื่องเกี่ยวนวดที่รับจ้างในพื้นที่ หรือมีเจ้าหน้าที่ของบริษัทที่รับซื้อมาสูมวัดความชื้นเพื่อกำหนดวันเก็บเกี่ยว เกษตรกรมีต้นทุนการผลิต 3,600–4,500 บาท/ไร่ ราคาซื้อ 6-7 บาท เกษตรกรบางรายให้ข้อมูลว่า มีกำไรมากกว่า 5,000 บาท/ไร่ ประเด็นปัญหาที่พบคือราคาผลผลิตไม่แน่นอน โรคและแมลงศัตรูพืชระบาด โดยเฉพาะหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด

เกษตรกรอำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ปลูกข้าวโพดหลังนามานานกว่า 10 ปี เกษตรกรจะปลูกในช่วงพฤศจิกายน-มกราคม และเก็บเกี่ยวช่วงมีนาคม-เมษายน ในปี 2559/60 มีพื้นที่ปลูก 7,799 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 4,262 ไร่ ผลผลิต 3,961.1 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 929.4 กิโลกรัม/ไร่ ปัจจุบันราคาผลผลิตข้าวโพดดีในขณะที่ราคาข้าวไม่สูง เกษตรกรจึงหันมาปลูกข้าวโพดในนามากขึ้น และมีการรวมกลุ่มเป็นแปลงใหญ่ พื้นที่ปลูกเป็นที่ราบลุ่ม ดินเหนียวร่วน เนื้อละเอียดและลึกมาก เกิดจากตะกอนแม่น้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ-ปานกลาง เป็นดินชุดที่ 18 ตามการจัดชุดดินของกรมพัฒนาที่ดิน หากปลูกข้าวโพดไปแล้วมีฝนตก หน้าดินจับตัวแน่น เป็นอุปสรรคต่อการงอก เกษตรกรจะปลูกโดยไถพรวนดิน 2 รอบ แล้วไถร่อง สูง 30 เซนติเมตร ระยะห่างระหว่างร่อง 80 เซนติเมตร ใช้เมล็ดพันธุ์ของบริษัทเอกชน อัตราเมล็ดพันธุ์ 4–8 กิโลกรัม/ไร่ โดยใช้เครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์ที่มีการรับจ้างในพื้นที่ ใส่ปุ๋ย 3 ครั้ง คือสูตร 15-15-15 หรือ 16-20-0 อัตรา 25 กิโลกรัม/ไร่ และจะมีการให้ปุ๋ยยูเรียแต่งหน้า 2 ครั้ง คือ 25 วัน ใช้ปุ๋ยยูเรีย 25 กิโลกรัม และ 60 วัน ใช้ปุ๋ยยูเรียผสมปุ๋ยสูตร 15-15-15 อัตรา 25 กิโลกรัม/ไร่ ให้น้ำ 4-6 ครั้ง/รอบการผลิต โดยให้ตามร่องปลูก กำจัดวัชพืชประเภทก่อนวัชพืชและข้าวโพดงอกเก็บเกี่ยวผลผลิตตามอายุของพันธุ์ ด้วยเครื่องเกี่ยวนวด และขายผลผลิตโดยไม่มีการจัดการหลังเก็บเกี่ยว มีลานรับซื้อในพื้นที่คิดราคาตามความชื้นมาตรฐาน 15 เปอร์เซ็นต์ โดยมีการหักค่าความชื้น เมื่อความชื้นสูงกว่ามาตรฐาน

จากข้อมูลที่ได้ในครั้งนี้จะเห็นได้ว่าการปลูกข้าวโพดหลังนาในพื้นที่ภาคกลาง เป็นทางเลือกที่สดใสของเกษตรกร หากราคาผลผลิตไม่ต่ำไปกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม การเพิ่มประสิทธิภาพการ

ผลิตเพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตและผลตอบแทน รวมถึงการประหยัดทรัพยากร ยังต้องอาศัยเทคโนโลยีที่เหมาะสมเฉพาะพื้นที่ ทั้งด้านพันธุ์ การจัดการดิน น้ำ ปุ๋ย ศัตรูพืช รวมถึงการเก็บเกี่ยว ซึ่งจากข้อมูลเบื้องต้นชี้ให้เห็นว่า ต้นทุนการผลิตที่สูงสุด 4 อันดับแรก ในการผลิต ได้แก่ ค่าเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย น้ำ และการกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรมีการวิจัย พัฒนาและทดสอบในพื้นที่ ก่อนแนะนำให้เกษตรกรนำไปใช้ ต่อไป

ตารางที่ 13 เกษตรกร หมู่ 3 และหมู่ 5 ต.ศาลเจ้าพ่อไก่อต้อ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์ ที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์การผลิตข้าวโพดหลังนา เมษายน 2562

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ที่อยู่
1	นายเชิด บุญเรือง	ม. 3 ต. ศาลเจ้าพ่อไก่อต้อ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์
2	นางนิซารีย์ เสือดอนกลอย	ม. 5 ต. ศาลเจ้าพ่อไก่อต้อ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์
3	นางนิสรัตน์ แสงวงศ์	ม. 5 ต. ศาลเจ้าพ่อไก่อต้อ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์
4	ผู้ใหญ่อาร์มณ มีอิสระ	ม. 5 ต. ศาลเจ้าพ่อไก่อต้อ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์
5	นางพรทิพย์ เก่งเขตวิทย์	ม.3 ต. ศาลเจ้าพ่อไก่อต้อ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์
6	นางเพชรรัตดา ผาแดง	ม.3 ต. ศาลเจ้าพ่อไก่อต้อ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์
7	นางยุพิน ชาญถิณคง	ม.3 ต. ศาลเจ้าพ่อไก่อต้อ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์
8	นางอรุณรุ่ง เพิ่มการค้า	ม.3 ต. ศาลเจ้าพ่อไก่อต้อ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์
9	นางสุนันท์ ปักษ์ษา	ม.3 ต. ศาลเจ้าพ่อไก่อต้อ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์
10	นางสุนีย์ เกษศรี	ม.3 ต. ศาลเจ้าพ่อไก่อต้อ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์

ตารางที่ 14 ต้นทุน ผลผลิต และผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดหลังนา หมู่ 3 และหมู่ 5 ต.ศาลเจ้าพ่อไก่อต้อ อ.ลาดยาว จ.นครสวรรค์ (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร เมษายน 2562)

รายการ	เกษตรกรรายที่ ^{1/}										เฉลี่ย
	1	2	3*	4*	5*	6	7	8*	9	10	
ต้นทุน(บาท)											
เตรียมดิน	440	620	460	420	420	400	420	420	440	400	444
เมล็ดพันธุ์	900	900	1,125	1,125	900	900	900	900	1,125	900	968
ปลูก	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150
ใส่ปุ๋ย	776	1,030	1,330	917.5	917.5	810	917.5	918	918	900	944
กำจัดวัชพืช	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	151
ให้น้ำ	1,500	1,000	360	200	1,000	1,000	160	1,000	1,000	1,000	823
กำจัดโรคแมลง	188	423	203	843	800	160	421.7	103	2,857	1,000	700
เก็บเกี่ยว	500	500	550	500	500	500	500	500	500	500	505
ขนส่งผลผลิต	130	120	195	130	120	130	150	120	150	150	140
รวมต้นทุน (บาท)	4,734	4,893	4,523	4,436	4,958	4,200	3,769	4,261	7,290	5,150	4,821
ผลผลิต (กก./ไร่)	1,300	1,200	1,300	1,300	1,200	1,300	1,500	1,200	1,500	1,500	1,330
ความชื้นเมล็ด (%)	30	27	23	28	30	30	30	34	31	30	29.3
ผลผลิต (กก./ไร่) ^{1/}	1,295	1,196	1,298	1,296	1,195	1,295	1,495	1,192	1,494	1,500	1,327
ขายได้ (บาท/ไร่)	9,100	8,400	9,880	9,100	7,596	8,710	10,500	8,040	10,050	10,050	9,143
กำไร (บาท/ไร่)	4,366	3,524	5,357	4,665	2,638.5	4,510	6,730	3,746	2,760	4,900	4,320
ราคาขาย (บาท/กก.)	7.0	7.0	7.0	7.6	7.0	6.3	6.7	7.0	6.7	6.7	6.9

เกษตรกรรายที่ 3, 4, 5 และ 8 พื้นที่ดอน ลักษณะดินร่วนปนทราย ^{1/} ผลผลิตคำนวณที่ความชื้นเมล็ด 15 เปอร์เซ็นต์

